

HUSZÁR ÁGNES:

Téglába vésett jelek

■ Nádas Pál: *Magyar és magyar zsidó történelem. – Lajta Béla és Lovag Wechseltmann Ignác szecessziós épületében. Múlt és Jövő Könyvkiadó, Budapest, 2024, 521 oldal, 9080 Ft*

Sokan mennek el naponta a Mozgásjavító Iskola Mexikói úti épülete előtt, de kevesen járták be a belső tereit, és még kevesebben ismerik történetét. Nádas Pál kitűnő, elegáns kiállítású könyve építészettörténetet és iskolatörténetet is magában foglaló történelmi és kultúrtörténeti sétára invitálja az olvasóit. Az épületen harmonikus egységben jelennek meg a magyar népi és zsidó motívumok, a menóra, a hétágú gyertyatartó és a zsidó kódexillusztrációkból ismerős szögletes szarvasfigurák.

Az alapító, Wechseltmann Ignác sérült gyerekek rehabilitációjának céljaira szánta a házat, és ma is ezt a célt szolgálja. Ő maga műépítész volt, építésvezetőként komoly szerepet játszott a főváros mai arculatának kialakításában, ő vezette például a Dohány utcai nagy zsinagóga munkálatait. Jelentős vagyonát teljes egészében jótékony célokra adományozta, legnagyobb részét egy látássérült zsidó gyermekek tanítására és gondozására szánt intézménynek adta. A tervezéssel a zseniális Lajta Bélát bízták meg, aki rövid alkotói periódusának négy évét fordította a munkára. Az épület külső megformálása során magyar népi és zsidó motívumkincset használt fel, ez jórészt ma is látható. A belső kialakítás a korszakban ritkának számító egészségügyi tudatosságot tükröz fürdőszobákkal, széles, világos folyosókkal. A ház jól dokumentálja az alkotónak a népies szecessziótól az art deco stilizált geometrikus formavilágáig vezető periódusát.

Az alapító 1903-as halála után öt évvel már működött az épületben a vakok iskolája. Magas szintű gyógypedagógiai koncepció keretében folyt az oktatás, az általános tantárgyak mellett szakmai képzés is. A könyvtárban számos Braille-írással átírt könyv várta a gyerekeket. Korsárfonás mellett hangszerhangolásra is tanították a jó hallású növendékeket, a zeneoktatás pedig a mindennapi élet része volt. Ebben az iskolában kezdte zenei tanulmányait a később híressé vált vak zongoraművész, Ungár Imre.

Az első világháború idején a fenntartó Pesti Izraelita Hitközség hadikórház céljára adta át az épületet, ez idő alatt az oktatás szünetelt. Az első békeévben visszatérhettek a növendékek a Wechseltmann-házba, ahol amerikai segélyakciók támogatásával folyt tovább a munka. Ekkor a vakok mellett már siketek tanításával is foglalkoztak.

A zsidótörvények következményei az iskolát is sújtották. Az elszegényedett zsidó családok gyerekeit már a szünetekben sem tudták hazavinni, így ellátásukról a kollégium gondoskodott. A tanárok egy részét behívták munkaszolgálatra, őket óraadókkal igyekeztek pótolni. A német bevonulás után a helyzet infernálissá vált. 1944. december 3-án valóságos vérfürdő helyszíne lett a Mexikói út 60., felbőszült nyilasok beteg gyerekeket gyilkoltak itt meg.

A szerző aprólékos kutatómunkával tárta fel az események menetét, szereplőit és helyszíneit. Szerencsére akadtak túlélők, akik be tudtak számolni sorsukról és csodával határos megmenekülésükről. Ezek a személyes történetek a magyar zsidóság történetének legsötétebb fejezetéről szóló tudásunkat bővítik.

A világháború után a megmaradtak újraindították az iskolát. Az első igazgató a túlélő Kanizsai Dezső lett. 1950-ben a többi felekezeti intézménnyel együtt őket is elérte az államosítási hullám. A gyerekeket a Festetics utcai iskolába helyezték át, a Mexikói úti épületet pedig megkapta az Idegen Nyelvek Főiskolája, s csak 1955-ben került újra a gyógypedagógia szolgálatába.

Az 1950-es évek végén Magyarországot sújtó gyermekbénulás-járvány következtében megnőtt a speciális ellátást igénylő gyerekek száma. A gyógytorna a fizikai és lelki egészséget szolgálta, de lehetőséget nyitott a sérült gyermekek számára örömforrást jelentő és önbizalmat növelő versenyzésre is. Erről számol be a könyv szerzője, aki több évtizedig volt a Mozgásjavító igazgatója és a paralimpiai felkészítő programok szakmai kidolgozója.